

Nr 16.

Ankom till riksdagens kansli den 9 juni 1942 kl. 5 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om klarläggande av riksdagsmans rättigheter och skyldigheter.

Uti en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 217, av herr *Håstad* hemställes, "att konstitutionsutskottet måtte överväga att företaga en sådan revision av §§ 110 och 111 regeringsformen, som bättre än hittills klarlägger en riksdagsmans rättigheter och skyldigheter, och för riksdagen framlägga förslag i ämnet".

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Regeringsformen innehåller i § 110 bestämmelser, som bland annat avse att i olika avseenden trygga riksdagsman i hans utövning av riksdagsmannaskapet, samt i § 111 stadganden, som bereda honom visst skydd såsom enskild person. Flera av dess bestämmelser voro ursprungligen med i huvudsak samma lydelse intagna i 1810 års riksdagsordning men överflyttades sedan till regeringsformen i samband med antagandet av 1866 års riksdagsordning. Utförliga redogörelser för ifrågavarande reglers historiska bakgrund och innebörd ha tidigare lämnats av utskottet vid 1913 (utl. nr 29), 1916 (utl. nr 23) och 1917 (utl. nr 20 och 22) års riksdagar i anledning av då motionsvis väckta ändringsförslag.

I den nu föreliggande motionen göres gällande, att medan de bestämmelser som meddelas i § 110 regeringsformen äro förhållandevis tydliga, så icke är fallet med de i § 111 givna stadgandena om skydd för riksdagsman mot frihetsberövande åtgärder på grund av handlingar, vilka denne såsom enskild person begått. Utskottet kan icke i allo ansluta sig till vad motionären i detta sammanhang anfört om bestämmelsernas oklarhet. Enligt utskottets mening framgår av en jämförelse med § 110 andra stycket regeringsformen att det skydd, som i § 111 beredes riksdagsman, icke avser endast tid, då riksdags-session pågår, utan även tiden mellan riksdagarna. Det torde vidare få anses klarlagt och är i praxis erkänt, att den i § 111 intagna bestämmelsen om att riksdagsman ej får berövas sin frihet i andra fall än som i §§ 110 och 111 sägs, icke bereder riksdagsman, som ådömts frihetsstraff, rätt att få domens verkställighet uppskjuten till tid, som ej sammanfaller med utövande av riksdagsmannaskapet; någon sådan rätt för riksdagsman inrymmes icke heller i § 4 riksdagsordningen. Däremot kan i vissa andra hänseenden tvekan uppkomma i frågan när ett frihetsberövande är förbjudet enligt § 111 regeringsformen. Sålunda kan beträffande vissa slag av ingrepp i den enskildes rörelsefrihet tvekan uppkomma, huruvida han genom dem kan sägas "berövas sin

frihet". För att riksdagsman skall kunna häktas förutsättes, att det brott, för vilket han beskylls eller blivit gripen å bar gärning, utgör "grov missgärning". Frågan om vad som skall förstås med sistnämnda uttryck har givit anledning till skilda meningar; vanligen har man dock ansett att härmed avses sådant brott, som ej kan medföra ringare straff än straffarbete i två år och för vilket häktning är obligatorisk enligt § 19 mom. 5 i strafflagens promulgationsförordning. Full klarhet synes ej heller föreligga i frågan, huruvida hämtning till rätten av riksdagsman får äga rum endast då grov missgärning föreligger eller om åtgärden också må företagas vid lindrigare brott samt om den endast skall få förekomma i brottmål eller även i andra i allmän lag angivna fall.

Den oklarhet, som alltså i vissa hänseenden otvivelaktigt vidlåder § 111, sammanhänger med stadgandets ålderdomliga karaktär. Den har sin förklaring bland annat däri, att vid paragrafens tillkomst frihetsstraffen blott intogo en underordnad ställning inom straffsystemet, medan de i våra dagar stå i dettas centrum, samt i den utveckling som de straffprocessuella tvångsmedlen efter bestämmelsens tillkomst undergått. Enligt utskottets mening kan redan av denna anledning en översyn av § 111 anses motiverad. Frågan härom har emellertid fått ökad aktualitet, framför allt sedan Kungl. Maj:t till årets riksdag avgivit proposition (nr 5) med förslag till ny rättegångsbalk, innefattande nya eller ändrade bestämmelser om häktning, anhållande, reseförbud, inställelse vid polisförhör samt hämtning till rätten, men också på grund av den lagstiftning, som tillkommit under nu pågående krig och föranletts av härunder uppkomna extraordinära förhållanden och som i extrema lägen medger långtgående ingripanden i eljest såsom fundamentala ansedda medborgerliga rättigheter. Med hänsyn till det anförda får utskottet förorda, att frågan om en revision av de till skydd för riksdagsmannaskapets utövande i § 111 regeringsformen givna stadgandena göres till föremål för en allsidig och förutsättningslös utredning genom Kungl. Maj:ts försorg. Härvid bör helt naturligt § 110 regeringsformen och § 4 riksdagsordningen ävenledes ägnas uppmärksamhet.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om utredning av frågan angående revision av de till skydd för riksdagsmannaskapets utövande i § 111 regeringsformen givna stadgandena.

Stockholm den 9 juni 1942.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande: herrar *Hallén, Andersson* i Ovanmyra*, *Oscar Gottfrid Karlsson*⁴, *Källman*⁴, *Per Andersson, Herlitz, John Björck**, *John Gustavson**, *Johannes Pettersson, Sven Hansson, Wennqvist, Lindmark, Nordström**, *Svedman, Hällgren, Fält, Norén**, *Jonsson* i Haverö*, och *Nilsson* i Norrlångträsk.

*) Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Hallén, Oscar Gottfrid Karlsson, Johannes Pettersson, Nordström, Hällgren, Fält, Norén* och *Jonsson* i Haverö, som ansett, att utskottet bort anföra följande:

”En viss oklarhet vidlåder otvivelaktigt § 111 regeringsformen, sammanhängande med stadgandets tillkomst under ett äldre skede av rättsutvecklingen inom vårt samhälle. En översyn av paragrafen kan därför vara motiverad. Men med hänsyn till det nära sambandet mellan spörsmålet om en revision av förevarande stadgande och processreformen, bör denna senare lämpligen först vara genomförd, innan den förra frågan upptages till närmare omprövning. Den utredning i ämnet, som kan anses påkallad, bör vidare på grund av ämnets beskaffenhet lämpligen företagas inom riksdagen och icke uppdragas åt Kungl. Maj:t. Genom förevarande motion har konstitutionsutskottets uppmärksamhet blivit fäst på ifrågavarande spörsmål. Utskottet kan därför, utan att någon ny motion behöver väckas, vid en senare riksdag med begagnande av sin initiativrätt framlägga förslag till den revision av § 111 regeringsformen, som av förhållandena kan anses påkallad. Anledning föreligger alltså icke nu att tillstyrka bifall till motionärens förslag. På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.”
